

Het Groene Woud 1 Middelburg Postadres: postbus 165 4330 AD Middelburg
 telefoon (0118) 63 17 00 fax (0118) 63 47 56

bericht op brief van: 17/07/2006
 uw kenmerk: 2006009912
 ons kenmerk: RMW0614436/NB.06.010
 afdeling: Landelijk Gebied en Water
 bijlage(n): -
 behandeld door: M.J. Berrevoets
 doorkiesnummer: 0118-631138
 onderwerp: Vergunning ex artikel 19d, eerste lid van de Natuurbeschermingswet 1998

Waterschap Zeeuwse Eilanden
 t.a.v de heer B.W. Veldhuis
 Postbus 1000
 4330 ZW MIDDELBURG

WW/BPL/welders

09 JAN 2007

PROJECTBUREAU ZEEWERINGEN	ACTIE	INFO
DATUM ONTVANGST		
PROJECTMANAGER		
MANAGER PROJECTBEHEERSING		
SECRETARIAAT		
TECHNISCH MANAGER		
OMGEVINGSMANAGER		
PROJECTSECRETARIS		
CONTRACTMANAGER		
TECHNIEK Disciplinair Ontwerp		
TECHNIEK Disciplinair Kennis		
TECHNIEK Adviseur Toetsingen		
ARCHIEF		
CIRCULATIE MAP		

verzonden: 13 DEC. 2006

Middelburg, 12 december 2006

Geachte heer Veldhuis,

1. Inleiding

In uw bovengenoemde brief, die op 18/07/2006 is ontvangen, verzoekt u vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 voor werkzaamheden ter verbetering van de steenbekleding op het dijktraject Anna Jacobapolder-/Kramers-/Prins Hendrikpolder in en langs het Natura 2000-gebied Oosterschelde. De ontvangst van uw aanvraag is op 28/07/2006 (kenmerk RMW0608712) bevestigd.

Bij brief van 3 oktober 2006 (kenmerk RMW0611389) hebben wij de termijn van afhandeling verlengd met 13 weken.

De aanvraag heeft betrekking op het dijktraject Anna Jacoba-/Kramers-/Prins Hendrikpolder tussen dijkpaal 551 en dijkpaal 586, met een lengte van ongeveer 3,5 km, dat is gelegen aan de Oosterschelde ten westen van de Philipsdam in de gemeente Tholen. Het betreft de percelen kadastraal bekend als gemeente St. Philipsland, sectie H, perceelnummers: 558, 577, 717, 720, 727, 739, 759, 785, 825 en 828.

2. De aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op het versterken van het dijktraject Anna Jacoba-/Kramers-/Prins Hendrikpolder. U geeft aan dat een groot deel van de Nederlandse dijken aan de zeezijde tegen golven wordt beschermd door een steenbekleding. Uit waarnemingen van het waterschap en onderzoek van de Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen is naar voren gekomen dat in Zeeland deze steenbekleding onvoldoende tegen zeer zware stormen bestand is. Anders gezegd: de steenbekleding is in veel gevallen te licht en voldoet niet aan de veiligheidsnorm. Om dit probleem op te lossen is in 1996 het project Zeeweringen gestart. Hierin werken Rijkswaterstaat, de Zeeuwse waterschappen en de Provincie Zeeland samen. Daarvoor is het Projectbureau Zeeweringen in het leven geroepen. Het doel is de met steen beklede delen van het buitentalud van de dijk te verbeteren op de plaatsen waar dat nodig is.

Na verbetering dient dit dijktraject te voldoen aan de veiligheidsnorm zoals die is vastgelegd in de Wet op de Waterkering. Veiligheid is eerste prioriteit, maar daarnaast geeft u aan dat er ook aandacht is voor de gevolgen van de dijkverbeteringswerken voor het landschap, de natuur, cultuurhistorie (de LNC-waarden) en overige belangen, zoals ruimtelijke ordening, omwonenden en milieu.

Ter onderbouwing van uw verzoek heeft u meegezonden het rapport "Planbeschrijving Verbetering gezette steenbekleding Anna Jacoba-/Kramers-/Prins Hendrikpolder" van het Projectbureau Zeeweringen en het rapport "Passende beoordeling dijktraject Anna Jacoba-/Kramers-/Prins Hendrikpolder, Oosterschelde" opgesteld door Arcadis.

011443 2007 PZDB-B-07009

Vergunning ex artikel 19d Natuurbeschermingswet.

3. Beschrijving van de ingreep

Het uit te voeren werk bestaat in hoofdzaak uit:

- het maken van een werkstrook onder langs de dijk op het schor, variërend in breedte van 5 tot 10 meter,
- het verwijderen van de aanwezige dijkbekleding,
- het verwijderen en afvoeren van de teenconstructie,
- het lokaal verwijderen van metselwerkpuin en kleilagen,
- het verplaatsen van de teenlocatie maximaal 1,5 meter richting het schor,
- het aanbrengen van een nieuwe teenconstructie, bestaande uit een 3,5 meter brede kreukelberm van breuksteen op geotextiel, teenschot, fosforslakken, en plaatselijk gekantelde Haringmanblokken,
- het waar nodig aanbrengen van klei of een uitvullaag van fosforslakken,
- het op een laag geotextiel en steenslag aanbrengen van een nieuwe dijkbekleding bestaande uit met steenslag ingewassen betonzuilen,
- het aanleggen van een 3 m breed onderhoudspad van grindasfaltbeton op geotextiel en fosforslakken of Haringmanblokken (met inkassing aan de onderzijde) op steenslag,
- de teenconstructie afdekken met gezeefd en/of gesorteerd uitgegraven materiaal,
- aanleg van nieuw schor tussen Philipsdam en de Rumoirtschorren met overtollige grond die ontdaan is van fysische verontreinigingen,
- herstel van het reliëf na afloop ter plaatse van de werkstroken .

Tussen 1 oktober en 1 april mag de glooiing niet worden opgebroken. De kans dat er schade optreedt als gevolg van de weersomstandigheden is dan te groot.

4. Beschrijving van de kwalificerende waarden en instandhoudingsdoelstellingen

4.1 Kwalificerende waarden Natura 2000-gebied Oosterschelde

Het gebied Oosterschelde is een onderdeel van het voormalige estuarium van de Schelde. In 1986 is de Oosterschelde van de zee afgesloten door een stormvloedkering, die de getijdenwerking nog in enige mate toelaat. Als gevolg van de getijdenstromen vinden erosie- en sedimentatieprocessen plaats die resulteren in een wisselend patroon van schorren, slikken en droogvallende platen (het intergetijdengebied), ondiep water en diepe getijdengeulen. In de monding van de Oosterschelde bevinden zich de diepste stroomgeulen die plaatselijk een diepte bereiken van 45 meter. Tussen deze stroomgeulen en in het gebied ten oosten van de Zeelandbrug bevinden zich uitgestrekte gebieden met ondiepe wateren met zandbanken. In het oosten en noorden van het gebied komen grote oppervlakten slikken voor. Binnendijks worden langs de oever een groot aantal karrevelden, inlagen en kreekrestanten tot het gebied gerekend. Deze gebieden bestaan voornamelijk uit vochtige graslanden en open water. Het water, het intergetijdengebied en de binnendijks gelegen gebieden vormen tezamen het leefmilieu voor de rijke flora en fauna van het gebied. De grote variatie aan milieutypen in het gebied gaat gepaard met een grote diversiteit aan dier- en plantensoorten. Deze variatie aan milieutypen wordt bepaald door factoren als getij, stroming, watertemperatuur, hoogteligging, waterkwaliteit en sedimentsamenstelling.

Het gebied Oosterschelde behoort tot het Natura2000-landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta'. De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied Oosterschelde is bepaald aan de hand van de ligging van de natuurlijke habitats en de leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren alsmede nieuwe natuur indien dit noodzakelijk wordt geacht om bedreigde en schaarse habitattypen en leefgebieden van soorten te herstellen. Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.

De Oosterschelde is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van kustwateren (zout), intergetijdengebied, schorren en binnendijkse gronden (o.a. brakke inlagen) die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I (art. 4.1) en tevens fungeert als broedgebied, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van het gebied is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/ of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

4.2. Instandhoudingsdoelstellingen

In juni 2005 heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Natura 2000 Contourennotitie uitgebracht waarin de kaders voor de Natura 2000-doelen worden aangegeven. In deze notitie worden voor de doelen een aantal hoofdlijnen geformuleerd zoals:

- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.
- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000 netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.
- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

De doelen zijn verder uitgewerkt in het doelendocument van juni 2006 en het ontwerpbesluit Oosterschelde dat op 27 november 2006 door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is ondertekend.

Voor de Oosterschelde zijn in het doelendocument de volgende kernopgaven geformuleerd:

- Behoud slikken en platen voor rustende en foeragerende niet-broedende vogels en rustgebieden voor gewone en grijze zeehond.
- Behoud en herstel van schorren en zilte graslanden (buitendijks) met alle successiestadia, zoet-zout overgangen, verscheidenheid in substraat en getijregime en mede als hoogwatervluchtplaats.
- Behoud en ontwikkeling van kwaliteit binnendijkse brakke gebieden voor noordse woelmuis en voor broedvogels (kluut, sterns) en als hoogwatervluchtplaats, overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden), brakke variant van ruigten en zomen (harig wilgenroosje), schorren en zilte graslanden (binnendijks) en als hoogwatervluchtplaats.

De kernopgaven zijn in het ontwerpbesluit Oosterschelde nader vertaald in instandhoudingsdoelen en doelen per habitattypen en soort. In het ontwerpbesluit van 27 november 2006 zijn voor de Oosterschelde voor de volgende habitattypen en soorten doelen opgenomen:

Habitattypen

- H1160 Grote, ondiepe kreken en baaien
- H1310 Zilte pionierbegroeiingen
- H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie
- H1330 Atlantische schorren
- H7140 Overgangs-en trilveen

Habitatrichtlijnsoorten

- H1340 Noordse woelmuis
- H1365 Gewone zeehond

Vogelrichtlijnsoorten

b: broedvogel; n: niet-broedvogel

- A004 Dodaars - n
- A005 Fuut - n
- A007 Kuifduiker - n
- A391 Aalscholver - n
- A026 Kleine zilverreiger - n
- A034 Lepelaar - n
- A037 Kleine zwaan - n
- A043 Grauwe gans - n
- A045 Brandgans - n
- A046 Rotgans - n
- A048 Bergeend - n
- A050 Smient - n
- A051 Krakeend - n
- A052 Wintertaling - n
- A053 Wilde eend - n
- A054 Pijlstaart - n
- A056 Slobeend - n
- A067 Brilduiker - n
- A069 Middelste zaagbek - n
- A103 Slechtvalk - n
- A125 Meerkoet - n
- A130 Scholekster - n
- A132 Kluut - b,n
- A137 Bontbekplevier - b,n
- A138 Strandplevier - b,n
- A140 Goudplevier - n
- A141 Zilverplevier - n
- A142 Kievit - n
- A143 Kanoet - n
- A144 Drieteenstrandloper - n
- A149 Bonte strandloper
- A157 Rosse grutto - n
- A160 Wulp - n
- A161 Zwarte ruiter - n
- A162 Tureluur - n
- A164 Groenpootruiter - n
- A169 Steenloper - n
- A191 Grote stern - b
- A193 Visdief - b
- A194 Noordse stern - b
- A195 Dwergstern - b

De doelen per habitattype luiden:

- Grote, ondiepe krekens en baaien (H1160): behoud en verbetering van de kwaliteit
- Zilte pionierbegroeiing (H1310): uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A)
- Schorren met slijkgrasvegetatie (H1320): behoud oppervlakte
- Atlantische schorren (H1330): behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) en uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (subtype B)
- Overgangs- en trilvenen (H7140): Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van overgangs- en trilvenen, veenmosrietlanden (subtype B)

De doelen per habitatsoort luiden:

- Noordse woelmuis: Uitbreiding verspreiding, omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie
- Gewone zeehond: Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie ten behoeve van een regionale populatie van ten minste 200 exemplaren in het Deltagebied

De doelen voor broedvogelsoorten luiden:

- Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van: kluut tenminste 2.000 paren, bontbekplevier tenminste 100 paren, grote stern tenminste 4.000 paren, visdief tenminste 6.500 paren, noordse stern tenminste 20 paren en dwergstern tenminste 300 paren.
- Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van tenminste 220 paren strandplevieren.

De doelen voor niet-broedvogelsoorten luiden:

- Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van: dodaars gemiddeld 80 vogels (seizoensgemiddelde), fuut gemiddeld 370 vogels (seizoensgemiddelde), kuifduiker gemiddeld 8 vogels (seizoensgemiddelde), aalscholver gemiddeld 360 vogels (seizoensgemiddelde), zilverreiger gemiddeld 20 vogels (seizoensgemiddelde), lepelaar gemiddeld 30 vogels (seizoensgemiddelde), grauwe gans gemiddeld 2.300 vogels (seizoensgemiddelde), brandgans gemiddeld 3.100 vogels (seizoensgemiddelde), rotgans gemiddeld 6.300 vogels (seizoensgemiddelde), bergeend gemiddeld 2.900 vogels (seizoensgemiddelde), smient gemiddeld 12.000 vogels (seizoensgemiddelde), krakeend gemiddeld 130 vogels (seizoensgemiddelde), wintertaling gemiddeld 1.000 vogels (seizoensgemiddelde), wilde eend gemiddeld 5.500 vogels (seizoensgemiddelde), pijlstaart gemiddeld 730 vogels (seizoensgemiddelde), slobeend gemiddeld 940 vogels (seizoensgemiddelde), brilduiker gemiddeld 680 vogels (seizoensgemiddelde), middelste zaagbek gemiddeld 350 vogels (seizoensgemiddelde), slechtvalk gemiddeld 10 vogels (seizoensmaximum), meerkoet gemiddeld 1.100 vogels (seizoensgemiddelde), scholekster gemiddeld 24.000 vogels (seizoensgemiddelde), kluut gemiddeld 510 vogels (seizoensgemiddelde), bontbekplevier gemiddeld 280 vogels (seizoensgemiddelde), strandplevier gemiddeld 50 vogels (seizoensgemiddelde), goudplevier gemiddeld 2.000 vogels (seizoensgemiddelde), zilverplevier gemiddeld 4.400 vogels (seizoensgemiddelde), drieteenstrandloper gemiddeld 260 vogels (seizoensgemiddelde), rosse grutto gemiddeld 4.200 vogels (seizoensgemiddelde), wulp gemiddeld 6.400 vogels (seizoensgemiddelde), zwarte ruiter gemiddeld 310 vogels (seizoensgemiddelde), tureluur gemiddeld 1.600 vogels (seizoensgemiddelde), groenpootruiter gemiddeld 150 vogels (seizoensgemiddelde) en steenloper gemiddeld 580 vogels (seizoensgemiddelde).
- Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor kleine zwaan.
- Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van kanoet met gemiddeld 7.700 vogels (seizoensgemiddelde).

Ingevolge artikel 15a, derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 heeft de instandhoudingsdoelstelling voor dat deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit (verder: de 'oude doelen'). Voor zover deze doelstellingen Natura2000-waarden betreffen, zijn deze begrepen in de in de voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. In een aantal gevallen is het onmogelijk om zowel de oude doelen als de Natura2000-doelen te bereiken, bijvoorbeeld omdat die doelen tegenstrijdig beheer vragen. In deze gevallen gaan de Natura2000-doelen vóór om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen. In het beheerplan zullen de oude doelen net als de overige instandhoudingsdoelen worden uitgewerkt in ruimte en tijd. Dan wordt ook uitgewerkt waar achteruitgang van het natuur-

schoon en de natuurwetenschappelijke betekenis met betrekking tot oude doelen is toegestaan ten gunste van Natura2000-doelen.

Ten aanzien van de binnendijkse delen waren de volgende 'oude doelen' opgenomen:

- Bestaat uit gebieden met hydrologische en /of ecologische relatie tussen binnendijs en buitendijs, zoals inlagen, karrevelden, kreekresten, eendenkooien, graslandgebied. Evenals ingedijkt slik- en schorgebied.
- Verschillen in kwelintensiteit, hoogteligging en bodemopbouw resulteren in gradiënten van droog naar nat en van zoet naar zout, mogelijk met zeldzame levensgemeenschappen van slik of schor.
- Van nationaal en internationaal belang als broed-, fourageer- en rustgebied voor vele vogels.

Ten aanzien van de buitendijkse delen waren de volgende 'oude doelen' opgenomen:

- Door de grote verscheidenheid in milieumstandigheden, veroorzaakt door eb- en vloedbeweging van het water en daarmee gepaard gaande schommelingen in o.a. temperatuur, vochtgehalte, zoutgehalte, licht en zuurstoftoevoer, komen in dit gebied een aantal zeer waardevolle levensgemeenschappen voor.
- Bestaat uit een complex van open water, slikken en schorren, bepaald door de getijbeweging van de Noordzee.
- Van nationaal en internationaal belang als overwinterings-, doortrekgebied en permanente verblijfplaats voor een groot aantal vogelsoorten.
- (Potentieel) leefgebied voor de zeehond.

Totdat de definitieve aanwijzingsbesluiten van de Natura2000-gebieden zijn vastgesteld zullen wij deze instandhoudingsdoelstellingen, in samenhang met het onder punt 6 vastgestelde beleid, als toetsingskader voor de vergunningaanvraag beschouwen.

5. Wettelijk kader

Per 1 oktober 2005 zijn een aantal artikelen uit de Natuurbeschermingswet 1998 alsmede de Wet van 20 januari 2005 tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 in verband met Europeesrechtelijke verplichtingen in werking getreden.

Artikel 2, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 stelt dat, voor zover niet anders is bepaald, onder gedeputeerde staten wordt verstaan, gedeputeerde staten van de provincie waarin gebieden als bedoeld in artikel 10a of natuurmonumenten of landschapsgezichten onderscheidenlijk beschermde natuurmonumenten of beschermde landschapsgezichten geheel of grotendeels zijn gelegen.

Artikel 10a, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet bepaalt dat Onze Minister gebieden aanwijst ter uitvoering van richtlijn (EEG) nr. 79/409 (Vogelrichtlijn) en richtlijn (EEG) nr. 92/43 (Habitatrichtlijn).

Het tweede lid van artikel 10a bepaalt dat een besluit als bedoeld in het eerste lid, de instandhoudingsdoelstelling voor het gebied bevat. Tot de instandhoudingsdoelstelling behoren in ieder geval:

- a. de doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van de leefgebieden, voorzover vereist ingevolge richtlijn (EEG) nr. 79/409 of
- b. de doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van de natuurlijke habitats of populaties in het wild levende dier- en plantensoorten voorzover vereist ingevolge richtlijn (EEG) nr. 92/43.

In het derde lid van artikel 10a is aangegeven dat de instandhoudingsdoelstelling, bedoeld in het tweede lid, mede betrekking kan hebben op doelstellingen ten aanzien van het behoud, het herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied, anders dan vereist ingevolge de richtlijnen, bedoeld in het tweede lid.

Artikel 12 eerste lid, bepaalt dat in geval van dringende noodzaak Onze Minister bij besluit een natuurmonument ten aanzien waarvan overeenkomstig artikel 11 een besluit tot aanwijzing als beschermd natuurmonument wordt voorbereid reeds voorlopig als zodanig kan aanwijzen voordat de procedure, bedoeld in de artikel 11 en 13 is voltooid.

Artikel 12, derde lid, geeft aan dat het eerste en tweede lid van artikel 12 van overeenkomstige toepassing zijn op gebieden als bedoeld in artikel 10a, eerste lid.

Volgens artikel 15a, tweede lid, vervalt de aanwijzing als beschermd natuurmonument met ingang van het tijdstip waarop een gebied wordt aangewezen als Natura 2000-gebied.

In artikel 15a, derde lid, is bepaald dat de instandhoudingsdoelstelling voor het Natura 2000-gebied mede betrekking heeft op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het vervallen besluit tot aanwijzing als beschermd natuurmonument.

Op grond van artikel 19d, eerste lid, is het verboden zonder vergunning, of in strijd met aan die vergunning verbonden voorschriften of beperkingen, van Gedeputeerde Staten projecten of andere handelingen te realiseren onderscheidenlijk te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstelling de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een op grond van artikel 10a, eerste lid, aangewezen gebied of een gebied waarvan de aanwijzing als zodanig in overweging is genomen als bedoeld in artikel 12, derde lid, kunnen verslechteren of een verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten.

Volgens artikel 19e houden Gedeputeerde Staten bij het verlenen van een vergunning als bedoeld in artikel 19d, eerste lid, rekening:

- a. met de gevolgen die een project of andere handeling, waarop de vergunningaanvraag betrekking heeft, gelet op de instandhoudingsdoelstelling kan hebben voor een op grond van artikel 10a, eerste lid, aangewezen gebied of het gebied waarvan de aanwijzing als zodanig in overweging is genomen als bedoeld in artikel 12, derde lid, en
- b. met een op grond van artikel 19a of artikel 19b vastgesteld beheersplan.

Artikel 19f bepaalt dat voor nieuwe projecten of andere handelingen waarover Gedeputeerde Staten een besluit op een aanvraag voor een vergunning als bedoeld in artikel 19d, eerste lid, nemen, en die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een op grond van artikel 10a, eerste lid, of het gebied waarvan de aanwijzing als zodanig in overweging is genomen als bedoeld in artikel 12, derde lid, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of handelingen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, de initiatiefnemer alvorens Gedeputeerde Staten een besluit nemen, een passende beoordeling maakt van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling van dat gebied.

Artikel 19g, eerste lid, geeft aan dat een vergunning als bedoeld in artikel 19d, eerste lid, slechts kan worden verleend indien Gedeputeerde Staten uit de passende beoordeling, bedoeld in artikel 19f, eerste lid, zich ervan hebben verzekerd dat de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied niet zullen worden aangetast.

Volgens artikel 19l, eerste lid, neemt een ieder voldoende zorg in acht voor de instandhouding van een gebied aangewezen op grond van artikel 10, eerste lid, artikel 10a, eerste lid of waarvan de aanwijzing als zodanig in overweging is genomen als bedoeld in artikel 12.

De zorg, bedoeld in artikel 19l, eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, voor zover het een gebied betreft, aangewezen op grond van artikel 10a, eerste lid, dan wel gelet op de wezenlijke kenmerken van een gebied, aangewezen op grond van artikel 10, eerste lid, nadelige gevolgen voor het gebied, bedoeld in het eerste lid, kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijke handelingen achterwege te laten, dan wel, indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevegd, alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Volgens artikel V, eerste lid, van de Wet van 20 januari 2005 tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 in verband met Europeesrechtelijke verplichtingen, gelden de besluiten van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit tot aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden als besluiten als bedoeld in artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998.

6. Beleid

De Habitatrichtlijngebieden zijn nog niet conform artikel 10a, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 aangewezen. Op 8 december 2004 heeft de Europese Commissie de door Nederland aangemelde Habitatrichtlijngebieden op de communautaire lijst geplaatst. Totdat de formele aanwijzingsprocedure is voltooid, kan artikel 6 van de Habitatrichtlijn worden nagekomen met een beroep op de rechtstreekse werking, of door de artikelen 19d en verder, richtlijnconform te interpreteren. Ingevolge de brief van Minister Veerman van 1 september 2006 (TRCJZ/2006/2808) aan de Tweede Kamer, houdt dit laatste in dat de woorden "een op grond van artikel 10a, eerste lid, aangewezen gebied of een gebied waarvan de aanwijzing als zodanig in

overweging is genomen als bedoeld in artikel 12, derde lid" ruim worden geïnterpreteerd en dat daaronder ook wordt begrepen een gebied dat op de communautaire lijst is geplaatst.

Voor de Oosterschelde is in 1995 door de Stuurgroep Oosterschelde het Beleidsplan Oosterschelde 1995 vastgesteld. In dit beleidsplan wordt een integrale visie op de ontwikkeling van het gebied gegeven. Voor de inrichting en het beheer van de Oosterschelde is de volgende hoofddoelstelling geformuleerd: 'Het behoud en zo mogelijk versterking van de natuurlijke waarden met inachtneming van de basisvoorwaarden van een maatschappelijk functioneren van het gebied, waaronder met name de visserij wordt begrepen.' In 2000 is de Stuurgroep Oosterschelde opgeheven en is de beleidsuitvoering in handen gekomen van het bestuur van het in 2000 opgerichte Nationaal Park Oosterschelde. In het door het Nationaal Park Oosterschelde in 2001 vastgestelde Beheers- en Inrichtingsplan Nationaal Park Oosterschelde wordt het beleid van het Beleidsplan Oosterschelde 1995 voortgezet.

De gehele Oosterschelde (m.u.v. havens) is krachtens de richtlijn inzake het behoud van de Vogelstand (79/409/EEG) aangewezen als speciale beschermingszone (besluit van 28 november 1989, nr. J 897372). In 1996 is de Oosterschelde overeenkomstig artikel 4, lid I van de Habitatrichtlijn aangemeld als speciale beschermingszone. Deze aanmelding is in 2003 geactualiseerd. Op 7 december 2004 heeft de Europese Commissie de communautaire lijst voor de Atlantische biografische regio, waar Nederland toe behoort, vastgesteld. Op grond van het bepaalde in artikel V, eerste lid, van de Wet van 20 januari 2005 tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 in verband met Europeesrechtelijke verplichtingen, dient de Oosterschelde aangemerkt te worden als Natura 2000-gebied (artikel 10a Natuurbeschermingswet 1998).

In december 2005 heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ambtelijke concepten van het Natura 2000 doelendocument en zgn. gebiedendocumenten voor de verschillende Natura 2000-gebieden, waaronder de Oosterschelde, aan overheden en maatschappelijke organisaties voor commentaar voorgelegd. In het doelendocument zijn kernopgaven voor de verschillende Natura 2000-landschappen, zoals Duinen en Noordzee, Waddenzee, Delta, geformuleerd. Dit doelendocument is inmiddels in juni 2006 vastgesteld. Op 27 november 2006 heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de ontwerpbesluiten voor 11 Natura2000-gebieden, waaronder de Oosterschelde, ondertekend. In deze ontwerpbesluiten zijn de kernopgaven nader uitgewerkt in voorlopige algemene instandhoudingsdoelstellingen en instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen en -soorten en/of vogelsoorten. Het Natura2000 doelendocument en het ontwerpbesluit voor de Oosterschelde worden in de overweging bij de aangevraagde vergunning betrokken.

7. Advisering en inspraak

Een afschrift van uw verzoek is verzonden naar de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Tholen. Daarnaast hebben wij de Zeeuwse Milieufederatie, Stichting het Zeeuwse Landschap, Nationaal Park Oosterschelde en Vogelbescherming Nederland als belanghebbende aangemerkt en in de gelegenheid gesteld een zienswijze ten aanzien van uw verzoek naar voren te brengen.

Hiertoe is een ontwerpbesluit toegezonden.

Van Stichting het Zeeuwse Landschap is een zienswijze ontvangen waarin zij aangeven bezwaar te hebben tegen de in de ontwerpbesluit beschreven schorontwikkeling tussen Philipsdam en de Rumoirtschorren met de volgende motivering:

- De locatie bestaat momenteel uit slik en is een belangrijke foerageergelegenheid voor vogels. Het is niet per definitie een plus om dit hoogwaardig slik in schor om te zetten (ruilen van het ene waardevolle habitatype tegen het andere).
- Indien hier toch schor gecreëerd wordt, zal het kwalificeren als 'laag schor', omdat er geen schorrandverdediging ligt of gepland is om een hoog grondpakket te fixeren. Van nature is er momenteel geen aanslibbing, zodat de verwachting is dat slechts een laag schor zal overblijven. Op laag schor komt vooral spartina voor. Een schor met spartina is geen aanwinst ten opzichte van het huidige slik.
- Het te creëren schor sluit niet aan op het bestaande schor bij Anna-Jacobapolder en blijft dus kunstmatig overkomen en geïsoleerd liggen.
- Indien er weinig of geen schorvegetatie opkomt is er sprake van een verlies-situatie, omdat het slik is aangetast en er zeer waarschijnlijk puin op het slik achterblijft vanwege de herkomst van de grond.

Het Zeeuwse Landschap geeft aan dat in de nabijheid een alternatieve locatie is voor de ontwikkeling van middelhoog schor. Het betreft de omgeving van de Bruinisser Stelberg, ten westen van de dijkverbeteringwerken waarop de vergunningaanvraag van toepassing is. Op deze locatie is sprake van schorerosie. Zowel

de slikzone is smal en van weinig betekenis voor foeragerende vogels. Het geërodeerde schor bestaat uit slik met relatief veel puin, achter een vooroeverdediging.

Zij stellen voor om hier het geërodeerde schor, met voorrang het gedeelte ten oosten van de Bruinisser stëlberg, aan te vullen met grond, teneinde het schor te herstellen.

Volgens het Zeeuwse Landschap levert deze locatie ten opzichte van de oorspronkelijke locatie de volgende voordelen op:

- Er gaat geen waardevol slik verloren, maar slik van lage waarde wordt omgevormd tot schor. Er is een veel grotere kans op natuurwinst van het beoogde type.
- De aanwezige vooroeverdediging maakt het mogelijk om hoog schor te creëren, het geen een vegetatie met een grotere soortenrijkdom zal opleveren in vergelijking tot een laag schor.
- Op deze locatie sluit het nieuwe schor aan op het bestaande schor.
- Wellicht is ophoging van de vooroeverdediging noodzakelijk. In ieder geval is het wenselijk enkele in- en uitstroomopeningen te maken ten behoeve van de afwatering van het nieuwe en achterliggende bestaande schor. Hiermee gaat het huidige slik er op die plaats op vooruit.
- Indien nieuw schor onverhoopt niet voldoet aan de verwachtingen, wordt in ieder geval het bestaande schor voor langere tijd beschermd tegen verdere erosie, zodat er in alle gevallen sprake is van natuurwinst, hetgeen niet van de andere locatie gezegd kan worden.

Het Zeeuwse Landschap is van mening dat het een bijkomend voordeel van nieuw schor op deze locatie is, hoewel in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 van ondergeschikt belang, dat dit hoge schor een beschermende functie heeft voor zowel de Bruinisser stëlberg (een cultuurhistorisch monument) als de achterliggende dijk zelf.

Wij onderschrijven de zienswijze van Stichting Het Zeeuwse Landschap en nemen deze mee in de overwegingen. Ook vanuit de Natuurbeschermingswet geven wij de voorkeur aan een kansrijke ontwikkeling van middelhoog schor in plaats van de ontwikkeling van een laag schor met een zeer homogene begroeiing van spartina, waarbij ook eens voedselrijk slik verloren gaat.

Van de gemeente Tholen, Zeeuwse Milieufederatie, Nationaal Park Oosterschelde en Vogelbescherming Nederland hebben wij geen reactie ontvangen.

8. Overwegingen

Ten aanzien van uw verzoek hebben wij het volgende overwogen.

De aanvraag dient te worden getoetst aan de uitgangspunten van de Natuurbeschermingswet 1998 en aan het hierboven beschreven beleid. Door deze instrumenten gezamenlijk ontstaat een beschermingskader voor de wezenlijke kenmerken van de waarden van de betrokken Natura 2000-gebied Oosterschelde.

8.1 Passende beoordeling

Op 7 september 2004 heeft het Europees Hof van Justitie (hierna: Hof) uitspraak gedaan op het verzoek om een prejudiciële beslissing betreffende de uitleg van artikel 6 van richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, de Habitatrichtlijn. Overwegingen uit het arrest van het Hof maken duidelijk dat, indien een plan of project geen significante gevolgen heeft voor een gebied, het maken van een passende beoordeling niet nodig is. Het Hof geeft in relatie tot artikel 6, derde lid, van de Habitatrichtlijn in haar uitspraak van 7 september 2004 de mogelijkheid weer dat een plan of project gevolgen voor de relevante specifieke instandhoudingsdoelstellingen kan meebrengen, zonder dat dit ook direct significante effecten op deze specifieke instandhoudingsdoelstellingen zal (kunnen) sorteren.

Bij het vervangen van de huidige dijkbekleding is er sprake is van een ingreep in het natuurlijk milieu. De werkzaamheden houden niet direct verband met het beheer en zijn ook niet nodig voor het beheer van de speciale beschermingszone. In het bij de aanvraag gevoegde rapport van Arcadis wordt geconstateerd dat de uit te voeren werken mogelijk significante gevolgen kunnen hebben voor het betrokken gebied en dat een passende beoordeling uitgevoerd moet worden om dit vast te stellen. In het bedoelde rapport is deze passende beoordeling opgenomen; hierin worden de versturende effecten op de natuurlijke waarden van het gebied en de mogelijke gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen beschreven.

De wens tot het uitvoeren van werkzaamheden om de met steen beklede delen van het buitentalud van de dijk te verbeteren en te laten voldoen aan de veiligheidsnormen onderschrijven wij.

Bij de beoordeling van uw aanvraag zullen wij ons niet alleen laten leiden door het feit dat het gebied is aangewezen als Vogelrichtlijngebied en is aangemeld als Habitatrichtlijngebied, maar ook dat voor het gebied de doelstellingen ten aanzien van behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis gelden. Dit betekent dat wij het natuurmonument in zijn geheel, in de afweging betrekken en ons niet beperken tot de soorten en typen die geleid hebben tot aanwijzing dan wel aanmelding op grond van de Europese richtlijnen.

8.2 Effecten op natuurwaarden

Bij het vervangen van de huidige dijkbekleding is gekozen voor betonzuilen die wordt ingewassen met gebroken materiaal. Het onderste deel van het talud zal bekleed worden met gekantelde Haringmanblokken. Deze keus is ingegeven door de randvoorwaarde dat nieuwe dijkbekleding minstens van eenzelfde categorie moet zijn waardoor in ieder geval huidige natuurwaarden hersteld en zonodig verbeterd worden. De uitvoering van de nieuwe dijkbekleding leidt niet tot significante effecten op dit dijktraject.

Verder is er bij het uitvoeren van de dijkverbeteringswerken een kans dat vogels en andere beschermde dieren verstoord worden en dat habitats beschadigd of vernietigd worden. Bij het beoordelen van de effecten wordt ingegaan op tijdelijke effecten tijdens de aanlegfase en mogelijk permanente effecten door de gewijzigde inrichting.

8.2.1 Effecten op broedvogels

In de huidige situatie is de onderhoudsstrook beperkt toegankelijk tussen dijkpaal 551 en dijkpaal 578. Fietzen is onmogelijk, wandelen kan, maar de onderhoudsstrook nodigt hier niet toe uit. Permanente effecten op broedvogels zijn afhankelijk van de toegankelijkheid en de berijdbaarheid van de onderhoudsstrook op de buitenberm. Wanneer de onderhoudsstrook niet wordt afgesloten voor fietsers, of wanneer fietsen niet onmogelijk wordt gemaakt, kan dit leiden tot een permanent negatief effect op de functie van het plangebied voor broedvogels.

Door afname van de oppervlakte aan schorren verdwijnt geschikt broedbiotoop van de tureluur. Het is echter onwaarschijnlijk dat de eerste meters schor direct grenzend aan de dijk van invloed zijn op het aantal territoria van de tureluur in het plangebied. Voor de bontbekplevier is alleen binnendijs broedbiotoop aanwezig in de vorm van akkers. De werkzaamheden kunnen leiden tot een verminderd broedsucces van de tureluur op de schorren, of een lagere bezetting in het jaar van uitvoering.

Door uitvoering van de in de planbeschrijving beschreven mitigerende maatregelen is er op de verstoring van kwalificerende broedvogels een minimaal effect. Er is wel een effect maar zeker geen significant effect.

8.2.2 Effecten op de functie hoogwatervluchtplaats (hvp)

De functie van het plangebied als hoogwatervluchtplaats is beperkt. Daarnaast zijn in de omgeving verschillende uitwijkmogelijkheden, namelijk ten oosten van de Philipsdam en op de Rumoirtschorren buiten de verstoringafstand van 200 meter. De wulp maakt voornamelijk gebruik van de buitenste delen van het Rumoirt-schor als hoogwatervluchtplaats. Door deze uitwijkmogelijkheden is hier geen sprake van een significant effect op de functie van het gebied als hoogwatervluchtplaats.

8.2.3 Effecten op de functie van het buitendijs gebied als foerageergebied

Het plangebied heeft mogelijk enige functie als foerageergebied voor rotgans, smient en grauwe gans. Aangezien de soorten smient en grauwe gans met name voorkomen in het winterhalfjaar zijn effecten van enige betekenis uit te sluiten. De rotgans blijft ongeveer tot mei in het gebied. Deze soort foerageert met name binnendijs op grasland en rust buitendijs. Tijdens laagwater kunnen rotganzen op wieren foerageren. De functie van het plangebied als rust- en foerageergebied zal in de maanden april en mei afnemen. In de omgeving van het plangebied zijn uitwijkmogelijkheden beschikbaar. Waarschijnlijk zullen de rotganzen gedurende de werkzaamheden meer gebruikmaken van het aangrenzende gedeelte van de Rumoirtschorren waarin geen werkzaamheden plaatsvinden en de rustplaatsen langs de Philipsdam. Deze effecten zijn tijdelijk en leiden niet tot significante effecten.

8.2.4 Effecten op kwalificerende soorten

Noordse woelmuis

In het dijktraject ten westen van de Anna-Jacoba-/Kramers-/Prins Hendrikpolder is de noordse woelmuis op meer dan één kilometer afstand, aangetroffen. De noordse woelmuis kan snel gebieden koloniseren. De veeklaag tegen de dijk is mogelijk een geschikte nestplaats. Het verwijderen van veek in het voortplantingsseizoen kan leiden tot het doden van (jonge) noordse woelmuizen. Tijdens springtij wijken noordse woelmuis mogelijk tijdelijk uit naar de dijk of naar binnendijs gelegen gebieden. De werkzaamheden kunnen deze verplaatsingen bemoeilijken.

Door de beschreven mitigerende maatregelen uit te voeren is de kans op verstoring van de noordse woelmuis minimaal. Dit effect wordt als niet-significant beschouwd.

8.2.5 Effecten op habitattypen

A. Grote, ondiepe krekens en baaien (H1160)

De aanleg van nieuw schor op de door ons gewenste locatie gaat niet ten koste van dit habitatype. Significantie is hier niet aan de orde.

B. Schorren met slijkgrasvegetaties (H1320)

Permanente effecten

Het habitatype komt in sterk gedegradeerde vorm voor in het oosten van het plangebied tussen dijkpaal 548 en dijkpaal 553. Van dijkpaal 551 tot dijkpaal 553 vindt een teenverschuiving plaats van 1,5 meter. Dit leidt tot aantasting van 0,05 hectare van dit habitatype. Dit verlies wordt als niet significant beschouwd maar leidt wel tot een herstelopgave.

Tijdelijke effecten

Door het gebruik van de werkstrook tussen dijkpaal 551 en 553 zal een strook van dit habitatype worden aangetast. Bij een breedte van de werkstrook van 15 meter gaat het om 0,45 hectare van dit habitatype. Het gebruik van de werkstrook kan in combinatie met de zandhonger leiden tot versnelde erosie van het schor langs de dijk. Doordat de werkstrook hier ver van het mondingsgebied ligt en wordt beschermd door een brede strook schor blijft het effect van erosie waarschijnlijk beperkt.

Mede door de uitvoering van mitigerende maatregelen is de aantasting van dit habitatype beperkt en leiden zowel de permanente- als tijdelijke effecten niet tot significantie.

C. Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (H1330)

Permanente effecten

Tussen dijkpaal 551 en dijkpaal 586 verschuift de teen van de dijk maximaal 1,5 meter. Vanaf dijkpaal 553 bestaat het voorland uit Atlantisch schor. Door de teenverschuiving gaat 0,50 hectare Atlantisch schor permanent verloren. Dit gedeelte van het schor ligt boven de bestaande kreukelberm die niet als zodanig herkenbaar is. De kreukelberm en de voormalige werkstrook zijn herkenbaar aan de verhoogde ligging ten opzichte van de rest van het schor en de afwijkende begroeiing. Het verlies aan oppervlak wordt als niet significant beschouwd, maar leidt wel tot een herstelopgave.

Door het aanbrengen van overtollige grond op de door ons gewenste locatie nabij de Bruinisser stelberg kan hier een nieuw schor ontstaan met waarschijnlijk een totaal oppervlak van 1,2 hectare (het oppervlak is afhankelijk van de hoeveelheid vrijkomende grond). Eén en ander kan te zijner tijd uitgewerkt worden bij het plan tot dijkverbetering ter hoogte van de Bruinisser stelberg.

Tijdelijke effecten

Het gebruik van de werkstrook en het uitgraven van de teen van de dijk leidt tot tijdelijke aantasting van het habitatype. Bij een breedte van de werkstrook van 15 meter gaat het om 5,0 hectare van dit habitatype. Het gebruik van de werkstroken is in principe een tijdelijk effect, echter, wanneer het maaiveld ter plaatse van de werkstroken en dat van de aanwezige krekens en kreekjes net hersteld is, is dit gebied gevoelig voor erosie. Dit in combinatie met de zandhonger kan mogelijk leiden tot permanente effecten, dus tot een aantasting van het habitatype. Daar waar de werkstrook wordt beschermd door een brede strook schor of ver van het mondingsgebied in een doodlopende tak ligt, zal het effect van erosie door de lage stroomsnelheden echter gering zijn.

Door uitvoering van de mitigerende maatregelen worden zowel de permanente- als tijdelijke effecten op dit habitatype als niet significant beschouwd.

8.2.6 Effecten op overige (kwalificerende) soorten

Op het dijktraject komen 7 kwalificerende soorten voor, namelijk zeeveegbree, zeealsem, strandmelde, gewone zoutmelde, lamsoor en echt lepelblad. De werkzaamheden hebben naar verwachting geen permanent effect op het voorkomen van deze soorten, met uitzondering van echt lepelblad. Dit is één van de weinige locaties waar deze soort voorkomt langs de Oosterschelde. Bovendien komt deze soort alleen voor in de zone waarin de werkzaamheden plaatsvinden. Het afdekken van de kreukelberm met de oorspronkelijke grond vergroot de hervestiging van deze soort vanuit zaden in deze grond.

Uit de planbeschrijving blijkt dat u voor de Schorzijdebij het biotoop wil vergroten door het aanbrengen een kleine hoeveelheden zand ter hoogte van de (winter)springvloedlijn. Wij juichen dit toe.

8.2.7 Effecten ten gevolge van het gebruik van (binnen- en buitendijkse) onderhoudswegen

Er kan worden aangenomen dat de verstoring van vogels door recreanten zou kunnen toenemen door de aanwezigheid van nieuwe verharde onderhoudspaden indien ze dichtbij een hoogwatervluchtplaats, een slik of schor liggen. In de onderhavige situatie worden echter geen significante effecten verwacht, omdat er op dit (buitendijkse) traject tussen dijkpaal 551 – 578 de verharding zodanig wordt aangelegd of afgesloten dat fietsen onmogelijk is.

8.3 Mitigerende maatregelen

Om negatieve effecten op de natuurwaarden te voorkomen of te beperken tot het minimum zijn hieronder de mitigerende maatregelen uitgewerkt.

8.3.1. Bescherming van het schor

- De kreukelberm op het schor is maximaal 3,5 meter.
- De werkstrook op het schor is maximaal 10 meter in plaats van de gebruikelijke 15 meter, gemeten vanuit de waterbouwkundige teen van de dijk.
- De vrijkomende grond wordt ontdaan van fysische verontreinigingen. De te vergraven grond bestaat grotendeels uit de oude kreukelberm met een dunne laag grond.
- De kreukelberm wordt met gebiedseigen materiaal zonder fysische verontreinigingen afgedekt tot de oorspronkelijke maaiveldhoogte, waarbij de kreken hersteld worden.
- De hoofdkreek tussen dijkpaal 559+50 en dijkpaal 561, zal voorafgaand, tijdens en na de werkzaamheden vergelijkbare hoeveelheden water kunnen aan- en afvoeren als in de huidige situatie. Op deze plaats mag geen grond of materiaal in de werkstrook worden opgeslagen.
- Het microreliëf en kleine kreken zullen ter plaatse van de werkstrook worden hersteld. Hiertoe zal het microreliëf en de ligging van grote en kleine kreken voor aanvang van de werkzaamheden worden vastgelegd.
- De verharding tussen dijkpaal 578 en dijkpaal 551 zal zodanig worden afgesloten of aangelegd dat fietsen hier onmogelijk is.

8.3.2. Bescherming van broedvogels op het schor

- Werkzaamheden beginnen pas na het broedseizoen (15 maart tot 15 juli) of nadat door een ecoloog is vastgesteld dat zich binnen de beïnvloedingszone geen broedende vogels (meer) bevinden.
- De vegetatie in de hele werkstrook zal voor 15 maart zeer kort gemaaid worden, waarbij en het maaisel wordt verwijderd. Vervolgens wordt de vegetatie kort gehouden. Evenals voor de bescherming van het schor is het voor de broedvogels van belang dat de hoofdkreek ten alle tijden vergelijkbare hoeveelheden water moet kunnen af- en aanvoeren.

8.3.3. Bescherming van de noordse woelmuis

- De vegetatie in de gehele werksstrook wordt voor 15 maart kort gemaaid en vervolgens kort houden. Het maaisel wordt verwijderd. De hoofdkreek moet te allen tijde water kunnen aan- en afvoeren in gelijke hoeveelheden als in de bestaande situatie. De voortplantingsperiode van de noordse woelmuis loopt van april tot oktober. Door in maart de vegetatie te verwijderen wordt het doden van jongen voorkomen. Volwassen dieren kunnen de werkstrook tijdens het verwijderen van de vegetatie ontvluchten. Door het verwijderen van de vegetatie wordt de werkstrook ongeschikt als nestplaats met uitzondering van plaatsen waar zich pakketten veek bevinden.
- Veek wordt in de gehele werkstrook begin maart verwijderd. Regelmatig wordt gecontroleerd of zich nieuwe pakketten verzameld hebben in de gehele werkstrook. Wanneer dit het geval is, worden ze verwijderd. De pakketten veek vormen mogelijk een geschikt nestbiotoop voor de noordse woelmuis. Door deze pakketten voor aanvang van het voortplantingsseizoen te verwijderen (periode van april tot oktober) en nieuw aangespoelde pakketten eveneens te verwijderen wordt het doden van jonge noordse woelmuizen voorkomen.

8.3.4. Standaard mitigerende maatregelen van projectbureau Zeeweringen

Naast de specifiek voor dit dijktraject geformuleerde mitigerende maatregelen zijn ook de standaard mitigerende maatregelen van projectbureau Zeeweringen van toepassing.

- Vóór 15 maart wordt de vegetatie op het buitentalud en kruin zeer kort gemaaid.
- Langs de dijk wordt in één dezelfde richting gewerkt of gereden.
- Er wordt nooit overal tegelijk aan de dijk gewerkt; het zijn eenheden van materieel die langzaam langs de dijk opschuiven. Tussen twee 'dijkovergangen' wordt er wel over de gehele lengte geregeld met materieel gereden (meestal buitendijks heen, binnendijks terug).

- De breedte van werkstrook bedraagt buiten de zeegrastrajecten maximaal 15 meter, gerekend vanuit de waterbouwkundige teen van de dijk. De werkstrook moet zo smal mogelijk worden gehouden, in zoverre dat technisch en logistiek uitvoerbaar is.
- De kreukelberm is maximaal vijf meter breed.
- Vrijkomende grond en stenen worden, waar het voorland uit slik bestaat, in de kreukelberm verwerkt en niet in de gehele werkstrook (stenen en grond zo egaal mogelijk over grote dijk lengte verdelen, waardoor de ophoging zo min mogelijk wordt). Perkoenpalen worden verwijderd en afgevoerd.
- Voorland (slik en schor) in de werkstrook dient op de oorspronkelijke hoogte te worden teruggebracht.
- Voor slik geldt dit voor de werkstrook buiten de kreukelberm, voor schor echter over de gehele breedte van de werkstrook. Eventuele kreekjes die binnen de werkstrook zijn gelegen, dienen (vooraf) vastgelegd en (nadien) hersteld te worden.
- Geen opslag van materiaal en grond buitendijks buiten de werkstrook, ook niet in aangrenzende dijktrajecten.
- Geen betreding van het voorland buiten de werkstrook (personen noch materieel).
- Bij de keuze voor steenbekleding wordt gekozen voor een type waarbij de huidige vaatplanten en wieren terug kunnen keren en waar mogelijk betere groeiomstandigheden worden gecreëerd.
- Tijdens het werk controleren op het verschijnen van beschermde en kwalificerende soorten.
- Locatie specifieke mitigerende maatregelen ten behoeve van amfibieën, vogels en beschermde planten worden getroffen binnen de kaders van de gedragscode Flora- en faunawet voor de Unie van Waterschappen.

8.3.5 Herstel schor nabij Bruinisser stelberg

In tegenstelling tot uw voorstel tot het aanleggen van nieuw schor tussen de Philipsdam en de Rumoirtschorren zijn wij, mede door de zienswijze van Stichting Het Zeeuwse Landschap tot de conclusie gekomen dat de locatie nabij de Bruinissers stelberg een geschiktere plaats is voor de ontwikkeling van waardevol middeelhoog schor met een gevarieerde vegetatie, als invulling van de herstelopgave. Deze locatie staat aangegeven in bijlage 1.

Voor een optimale ontwikkeling van dit schor is het noodzakelijk de grond gelaagd aan te brengen, teneinde enige verdichting en een grove gelaagdheid als nabootsing van de natuurlijke bodemopbouw te bewerkstelligen. De hoogte van het schor is wisselend, gemiddeld circa 10-20 cm boven gemiddeld hoog water. Plaatselijk zal de bestaande schorrand moeten worden aangepast zodat de schorrandverdediging iets hoger wordt dan 20 cm boven gemiddeld hoogwater.

In ieder geval zullen enkele in- en uitstroomopeningen de schorrandverdediging moeten worden gemaakt ten behoeve van de afwatering van het nieuwe en achterliggende bestaande schor.

Dit werk kan worden gecombineerd met de dijkverbeteringwerken in dit traject in 2009.

8.4 Cumulatieve effecten

In deze paragraaf wordt ingegaan op de cumulatieve effecten die gezamenlijk met de dijkverbeteringswerken een effect kunnen hebben op de hier behandelde natuurwaarden. Cumulatieve effecten kunnen zowel worden veroorzaakt door autonome ontwikkelingen (het bereiken van een nieuw morfologisch evenwicht na het uitvoeren van de deltawerken en de verwachte zeespiegelstijging) als diverse menselijke activiteiten in het gebied zoals scheepvaart, visserij, recreatie en andere.

Door de werkzaamheden in de Anna Jacoba-/Kramers-/Prins Hendrikpolder (ruimtebeslag en transport) vindt een tijdelijke verstoring plaats van vogels waarvoor de Oosterschelde als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. De denken valt aan broedvogels zoals kluut en tureluur, rustende steltlopers en eenden zoals de winterzaling, en aan foeragerende steltlopers, eenden en andere soorten zoals de rosse grutto. Daarnaast zal 0,05 hectare van het habitatype H1320 en 0,5 hectare van het habitatype H1330 verloren gaan. Verdere menselijke activiteiten, die ook een negatieve invloed kunnen hebben op de genoemde soorten en habitats zijn visserij en recreatie in het gebied, maar ook werkzaamheden in het kader van het vergroten van de veiligheid.

Algemene autonome ontwikkelingen

De Oosterschelde is een zout getijdenwater, dat zeewaarts en landwaarts wordt begrensd door de Stormvloedkering en de compartimenteringsdammen. Als gevolg van de afsluitingen zijn er zowel de stroomsnelheden als ook de dynamiek afgenomen. Er wordt geen rivierslib meer aangevoerd en de geulen zijn te ruim gedimensioneerd. Het gevolg is de zogenoemde 'zandhonger', dat wil zeggen dat platen, slikken en schorren eroderen om de geulen op te vullen. Dit zorgt ervoor dat de oppervlakte intergetijdengebieden jaarlijks afneemt met 40 à 50 ha. Het verlies van intergetijdengebied en het verminderen van de droogvalduur betekent een afname van foerageermogelijkheden voor steltlopers. In het doelendocument van juni 2006 wordt

er echter rekening mee gehouden dat de teruggang van het intergetijdengebied niet gekeerd kan worden en zijn de doelen op deze afname afgestemd.

Recreatie

De Oosterschelde vormt een aantrekkelijk recreatiegebied, vooral in de zomer. Door geluid en aanwezigheid van o.a. wandelaar, fietsers, boten, (kite-)surfers, sportvissers (inclusief pieren-spitters) kunnen broedende, foeragerende, overtijende of rustende vogels en zeehonden verstoord worden. In het geval van de dijkverbeteringswerken zijn vooral de fietsers en wandelaars van belang door hun verstorende effecten op vogels. Er kan worden aangenomen dat als gevolg van de dijkverbeteringswerkzaamheden de verstoring door recreanten zou kunnen toenemen door de aanwezigheid van nieuwe verharde onderhoudspaden indien ze dichtbij een hvp, een slik of schor liggen. Door het nemen van mitigerende maatregelen (o.a. afsluiten van onderhoudspaden) wordt voorkomen dat er (significant) negatieve effecten van recreanten als gevolg van de werkzaamheden optreden. Voor recreatie in het algemeen geldt dat maatregelen zijn genomen zoals het afsluiten van kwetsbare gebieden om (significant) negatieve effecten van recreatie op de natuurwaarden van de Oosterschelde te voorkomen.

Visserij

Er worden verschillende vormen van visserij (boomkorvisserij, mosselteelt, vaste vistuigen, mechanische en handmatige kokkelvisserij) in het gebied uitgeoefend die kunnen leiden tot verstoring van vogels en zeehonden door geluid, voedselcompetitie en tot beschadiging van de kwalificerende habitats zoals habitattypen H1160 (grote baaien). Het bezoeken van kokkelbanken tijdens laagwater in verband met handmatige kokkelvisserij kan een verstoring van rustende of foeragerende vogels tot gevolg hebben. Door de regelgeving zoals het Schelpdierbesluit en het nemen van in vergunningen op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 voorgeschreven mitigerende maatregelen bij het uitoefenen van bijvoorbeeld mechanische en handmatige kokkelvisserij worden negatieve effecten zoals voedselcompetitie en beschadiging van kwalificerende habitats zo goed mogelijk beperkt.

Dijkverbeteringswerken

Door de dijkverbeteringswerken kan het intergetijdengebied permanent worden aangetast. De kenmerkende planten en dieren die zich door aanleg van de harde oeverbeschoeiingen op de dijken hebben kunnen ontwikkelen, blijven ook in de toekomst gehandhaafd. Verder kunnen broedende, rustende en foeragerende vogels verstoord worden. Door het nemen van in vergunningen op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 voorgeschreven mitigerende maatregelen (zie par. 8.3.) worden negatieve effecten voor vogels en habitats verzacht en significante effecten voorkomen.

Overige activiteiten

Windmolens kunnen negatieve effecten veroorzaken o.a. door geluid of leiden tot aanvaarding. Door het snijden van zeegroenten kan een tijdelijke en plaatselijke verstoring plaatsvinden van de functie van de schorren als hvp-, rust-, foerageer- en broedplaats voor vogels. Door betreding van het schor kan het tot verstoring van de vegetatie komen. Door het nemen van in vergunningen op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 voorgeschreven mitigerende maatregelen worden negatieve effecten verzacht en significante effecten voorkomen. Nieuwe activiteiten worden middels het verlenen van vergunningen geregeld.

8.5 Conclusie passende beoordeling en cumulatieve effecten

Omdat op voorhand significante effecten op de soorten en habitats waarvoor de Oosterschelde als speciale beschermingszone is aangemeld niet uitgesloten kunnen worden, is een passende beoordeling gemaakt van het dijkverbeteringsproject Anna Jacoba- / Kramers- / Prins Hendrikpolder waarbij rekening is gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen van de Oosterschelde. Er is onderscheid te maken in permanente effecten (verdwijnen/wijziging van habitats) en tijdelijke effecten (verstoring tijdens de uitvoering van de werkzaamheden). Daarnaast zijn permanente effecten mogelijk door een gewijzigd gebruik ten gevolge van de nieuwe inrichting. Door de werkzaamheden (ruimtebeslag en transport) vindt een tijdelijke verstoring plaats van de functie van het gebied als rustgebied, foerageergebied en broedgebied van vogels waarvoor de Oosterschelde als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Zonder mitigerende maatregelen is er een kans dat de verstoring van broedbiotoop van de tureluur significante effecten kan hebben. Deze effecten worden door een aantal te treffen mitigerende maatregelen beperkt waardoor deze in relatie tot de in de nabije omgeving beschikbare broedgebieden als niet-significant aan te merken zijn. Door het uitvoeren van de mitigerende maatregelen zijn er ten aanzien van de noordse woelmuis eveneens geen significante effecten te verwachten.

Verdere dijkversterkingsprojecten die eveneens in 2007 worden uitgevoerd in de Oosterschelde zijn de Poortvliet-, Nieuwe Strijen-, Klaas van Steenland en Schakerloopolder, Snoodijkpolder, Polder Burgh- en Westland en Vliete- en Thoornpolder. Omdat de dijktrajecten in verschillende delen van de Oosterschelde liggen, valt niet te verwachten dat ze dezelfde vogels zullen beïnvloeden. Het onderhoudspad zal niet worden opengesteld voor recreanten. Hierdoor zijn significante effecten uit te sluiten.

De bijdrage van de verschuiving van de dijkvoet aan habitatverlies van de habitattypen Schorren met slijkgrasvegetaties (H1320) en Atlantische schorren met kweldergrasvegetaties (H1330) is gering en wordt als niet significant beschouwd. Het verlies leidt echter wel tot een herstelopgave. Andere kwalificerende natuurwaarden worden niet negatief beïnvloed door de voorgenomen werkzaamheden.

Cumulatieve effecten

Er worden geen significant-negatieve effecten verwacht van de dijkverbeteringswerkzaamheden in relatie met verdere menselijke activiteiten (cumulatie). Door de dijkverbeteringswerken kan het komen tot (tijdelijke) verstoring van vogels en habitats (H1160). Door het nemen van mitigerende maatregelen wordt de verstoring zo ver mogelijk verzacht. De andere activiteiten hebben vooral (tijdelijke en plaatselijke) verstoring van vogels, zeehonden, noordse woelmuis en (de bodem van de) habitattypen H1160, H1310, H1320 en H1330 tot gevolg. De hier getoetste dijkverbeteringswerken hebben invloed op habitatype H1320 en H1330 waarvoor een herstelopgave geldt. De verschillende activiteiten vinden vaak ruimtelijk en tijdelijk van elkaar gescheiden plaats, en vogels kunnen op andere locaties uitwijken.

Op basis van deze passende beoordeling en de op dit moment best beschikbare informatie komen wij tot de conclusie dat met het uitvoeren van de werken inclusief bovengenoemde mitigerende maatregelen de natuurlijke kenmerken van de Oosterschelde niet significant zullen worden aangetast, ook niet in cumulatie met de andere projecten en plannen.

Deze conclusie geldt nadrukkelijk onder de door ons geformuleerde vergunningvoorwaarden.

9. Besluit

Gelet op het voorgaande, en gezien de ter zake ingekomen adviezen, verlenen wij de door u gevraagde vergunning 19d, eerste lid Natuurbeschermingswet 1998 voor werkzaamheden ter verbetering van de steenbekleding op het dijktraject Anna-Jacoba-/Kramers- /Prins Hendrikpolder.

Ter bescherming van de in het natuurmonument aanwezige natuurwaarden verbinden wij aan deze vergunning de volgende voorschriften:

1. De werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd overeenkomstig de bij de aanvraag ingediende planbeschrijving
2. De mitigerende maatregelen zoals genoemd onder 8.3 dienen getroffen te worden.
3. De aanleg van nieuwe schor en de herprofilering van de werkstroken op het huidig schor dient begeleid te worden door drs. D.J. de Jong van het RIKZ, of een andere deskundige op het gebied van schorontwikkeling.
4. De werkzaamheden dienen gefaseerd te worden (tijdelijk en ruimtelijk) zodat altijd uitwijkmogelijkheden voor de vogels beschikbaar zijn.
5. Bij de inzet van hydraulische machines dient te worden voorkomen dat er olie lekkage plaats vindt. Mocht er desondanks toch verontreiniging plaats vinden dan dient dit naar een erkende verwerker te worden afgevoerd.
6. De uitvoering van de werkzaamheden leidt tot een herstelopgave die in nader overleg met de Provincie Zeeland zal worden bepaald.
7. Verstoring van fauna en schade aan aanwezige vegetaties dient tot een minimum te worden beperkt.
8. Vrijkomend gebiedsvreemd materiaal dient tot buiten het Natura 2000-gebied te worden afgevoerd.
9. De houder van deze vergunning is verplicht deze op eerste verzoek te tonen aan personeel van politie, de provincie Zeeland en de Algemene Inspectie Dienst.
10. Bij niet nakomen van de voorwaarden van de vergunninghouder kan deze vergunning te allen tijde ingetrokken worden of kunnen nadere voorwaarden worden gesteld.
11. De aanvang van de werkzaamheden dient te worden gemeld aan de heer C. Beekman medewerker Handhaving van de provincie Zeeland (tel: 0118-631956 of per e-mail c.beekman@zeeland.nl)

Deze vergunning is geldig tot en met 31-12-2010.

Tegen dit besluit kunt u (en dat geldt voor iedere belanghebbende) schriftelijk bezwaar maken.

Het bezwaarschrift richt u aan:

Gedeputeerde staten van Zeeland, Postbus 6001, 4330 LA Middelburg.

In uw bezwaarschrift neemt u tenminste op uw naam, uw adres, de datum, tegen welk besluit u bezwaar maakt en waarom, alsmede uw handtekening.

U moet het bezwaarschrift binnen 6 weken na de dag waarop dit besluit is bekend gemaakt indienen. Doorgaans is dat de dag na de datum van verzending (zie boven). Overschrijding van de termijn kan er toe leiden dat met uw bezwaren geen rekening meer wordt gehouden.

Indien u overweegt bezwaar te maken, wordt u desgewenst een informatiefolder toegezonden. U kunt deze aanvragen via telefoonnummer 0118-631260. U kunt deze informatie ook downloaden via www.zeeland.nl/bestuurenorganisatie/bestuur/bezwaar-enberoep.

Voor de goede orde wijzen wij erop dat het bezwaar niet de werking van het besluit schorst. Op grond van art. 8.81, lid 1 van de Algemene wet bestuursrecht kan de indiener van een bezwaarschrift bij de voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State een verzoek om een voorlopige voorziening indienen, indien - gelet op de betrokken belangen - onverwijlde spoed dit vereist.

Uw verzoek tot het treffen van een voorlopige voorziening richt u aan:

Voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.
Voor de behandeling van een verzoek tot het treffen van een voorlopige voorziening is griffierecht verschuldigd.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten,
namens dezen,

drs. D.C. Kruis,
hoofd Afdeling Landelijk Gebied en Water.

Bijlage 1: Locatie voor schorontwikkeling

